

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOZZI
esitatud 7. märtsil 2013¹

Kohtuasi C-521/11

**Amazon.com International Sales Inc.
Amazon EU Sàrl
Amazon.de GmbH
Amazon.com GmbH, likvideerimisel
Amazon Logistik GmbH**

versus

**Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte
Gesellschaft mbH**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Oberster Gerichtshof (Austria))

Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused — Direktiiv 2001/29/EÜ — Reprodutseerimisõigus — Erandid ja piirangud — Isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise suhtes kehtestatud erand — Õiglane hüvitis — Digitaalse kopeerimisega seotud seadmete, aparaatide ja andmekandjate suhtes kohaldatava isiklikuks tarbeks reprodutseerimise tasu tagastamise võimalus — Sotsiaal- ja kultuuriasutuste rahastamine õiguste omanike huvides — Õiglase hüvitise maksmine eri liikmesriikides

1. Autoriõiguse kaitse on äärmiselt keeruline õigusvaldkond, kus on mängus mitmesuguseid huve ja kus tehnoloogilise arengu kiirus on põhjalikult muutnud ning muudab üha edasi kaitstud teoste olemust ennast, nende kasutamistingimusi ning turustamismudeleid, esitades nende teoste autorite õiguste kaitsmise ja mängus olevate huvide õiglase tasakaalu leidmise teel aina uusi väljakutseid.

2. Euroopa infoühiskonna arengu toetamise strateegia raames on Euroopa Liidu seadusandja püüdnud ühtlustada teatavaid autoriõiguse aspekte, võttes muu hulgas vastu direktiivi 2001/29/EÜ (edaspidi „direktiiv 2001/29”),² mille kohta Oberster Gerichtshof (Austria) on esitanud käsitletava eelotsusetaotluse. Direktiivi 2001/29 vastuvõtmisel seati eesmärkideks kehtestada siseturul ühtlustatud õiguslik raamistik, tagades, et puuduvad liikmesriikide õigusnormide erinevusest tingitud konkurentsimoonutused,³ ja võimaldada kohanemist nende õiguste uute kasutusviiside, uute rakendusviiside ja tehnoloogilise arenguga.⁴

1 — Algkeel: itaalia.

2 — Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230). Vt eriti selle direktiivi põhjendus 2.

3 — Vt direktiivi 2001/29 põhjendus 1 ning 12. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-479/04: Laserdisken (EKL 2006, lk I-8089, punktid 26 ja 31–34) ning 21. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-467/08: Padawan (EKL 2010, lk I-10055, punkt 35).

4 — Vt direktiivi 2001/29 põhjendused 5, 6, 7, 39 ja 47 ning kohtujurist Sharpstoni 24. jaanuari 2013. aasta ettepanek liidetud kohtuasjades C-457/11–C-460/11: VG Wort, Fujitsu Technology Solutions ja Hewlett-Packard, ettepaneku punkt 29).

3. Liidu liikmesriikides eksisteerivate erinevate õiguslike traditsioonide ja arusaamade kompromisslahendusena⁵ jättis direktiiv 2001/29 mitu autoriõiguse regulatsiooni aspekti lõppkokkuvõttes siiski ühtlustamata, sätestades hulgaliselt erandeid ja jättes liikmesriikidele direktiivi ülevõtmisel märkimisväärse tegutsemisvabaduse, nii et on lausa küsitud, kas liidu seadusandja, hoolimata väljakuulutatud eesmärkidest, autoriõiguse ühtlustamisest tegelikult ei loobunud.⁶

4. Neil asjaoludel on direktiiv põhjustanud mitmesuguseid rakendusprobleeme, millest see liikmesriigi menetlus, milles esitati Euroopa Kohtule käesoleva kohtuasja neli eelotsuse küsimust, on tüüpiline näide. Selle menetluse ese on vaidlus, mille üks pool on rahvusvaheline kontsern, kes tegeleb andmekandjate internetiturundusega, ja teine pool kollektiivse esindamise organisatsioon; menetlus puudutab direktiivis 2001/29 sätestatud „õiglase hüvitise” maksmist autoriõigusega kaitstud teoste kasutamise hüvitamiseks. See, kuidas liikmesriigid õiglase hüvitise mõistet konkreetsel juhtudel rakendavad, on üks direktiivi 2001/29 keerulisemaid küsimusi ning põhjustab jätkuvalt probleeme seoses direktiivi ja mitmesuguste liikmesriikides kehtestatud ülevõtmisnormide suhtega. Euroopa Kohtul on tulnud selle küsimusega juba tegeleda ja sõnastada selles valdkonnas teavaid juhtpõhimõtteid⁷ ning tulevikus tuleb tal seda küsimust veel korduvalt käsitleda.⁸

5. Enne, kui analüüsida küsimusi, mis on tekkinud käesolevas kohtuasjas, kus Euroopa Kohtul on palutud esiteks täiendada oma kohtupraktikat, mis puudutab õiglase hüvitise mõistet, ja teiseks vastata mitmele uuele sellega seoses tekkivale spetsiifilisele küsimusele, ei saa ma siiski jätta märkimata, kuidas vastused, mille Euroopa Kohus on andnud ja annab ka edaspidi mitmesugustele liikmesriikide kohtute esitatud küsimustele, asetuvad vältimatult õiguslikku konteksti, mis on kindlaks määratud olemasolevate liidu õigusnormidega. Kuigi Euroopa Kohtu vastused annavad kindlaksmääratud õiguslikus kontekstis olulisi juhtnööre autoriõiguse kaitse vormide, ulatuse ja tingimuste kindlakstegemiseks konkreetsel juhtudel ja sellega seotud eri huvide tasakaalustamiseks, on siiski liidu seadusandja see, kes peab andma sobiva õigusliku raamistiku, mis ka poliitiliste otsuste baasil võimaldaks nimetatud vormid, ulatuse ja tingimused ning selle tasakaalustamise ühemõtteliselt kindlaks määrata. Sellest vaatenurgast saab üksnes rõõmustada Euroopa Komisjoni hiljutise algatuse üle, mis seisneb autoriõiguse ajakohastamiseks mõeldud tegevuskava kinnitamisega.⁹

6. Seoses sellega pean oluliseks veel märkida, et mõne käesolevas kohtuasjas esitatud küsimuse analüüsimisel ilmneb, et mitu direktiivi 2001/29 rakendusprobleemi tuleneb autoriõiguse regulatsiooni ebapiisavast ühtlustatusest liidus. See näitab minu arvates, et kuigi on oluline liikmesriikides selles valdkonnas eksisteerivaid erinevaid õiguslikke traditsioone ja arusaamu austada, on selleks, et töötada Euroopas autoriõigusele välja tänapäevane õiguslik raamistik, mis võimaldaks mängus olevaid eri huviseid arvesse võttes tagada selles valdkonnas tõelise ühtse turu olemasolu, soodustades loovust, innovatsiooni ja uute ärimudelite esiletõusmist, siiski tingimata vaja püüda selle poole, et saavutada liikmesriikide õigusaktide märksa suurem ühtlustatus kui see, mis saavutati direktiiviga 2001/29.

5 — Selle kohta leiab põhjalikumaid kaalutlusi ja viiteid kohtujurist Trstenjaki 11. mai 2010. aasta ettepanekus eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas Padawan, ettepaneku punktid 41–44.

6 — Vt selle kohta kohtujurist Sharpstoni kaalutlused eespool 4. joonealuses märkuses viidatud ettepanekus liidetud kohtuasjades VG Wort jt, ettepaneku punktid 28 ja 30.

7 — Vt eriti eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, 16. juuni 2011. aasta otsus kohtuasjas C-462/09: Stichting de Thuiskopie (EKL 2011, lk I-5331) ja 9. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas C-277/10: Luksan.

8 — Lisaks käesolevale kohtuasjale ja eespool 4. joonealuses märkuses viidatud ettepanekule liidetud kohtuasjades VG Wort jt tuleb Euroopa Kohtul lähemas tulevikus võtta seisukoht eelotsuse küsimuste üle, mis puudutavad direktiivis 2001/29 nimetatud õiglast hüvitist, ka kohtuasjas C-435/12: ACI Adam BV, ja kohtuasjas C-463/12: Copydan Båndkopi.

9 — Vt komisjoni 5. detsembri 2012. aasta pressiteade (Memo/12/950). Selle kohta tuleb märkida, et komisjon määratles autoriõiguse regulatsiooni ühe problemaatilise küsimusena, mis vajab viivitamatut tegutsemist, põhjendatult just õiglase hüvitise küsimuse, mida käsitletakse ka käesolevas kohtuasjas.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

7. Direktiivi 2001/29 artikli 2 kohaselt näevad liikmesriigid põhimõtteliselt ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult.

8. Direktiivi 2001/29 artikli 5 lõiked 2 ja 3 sätestavad siiski liikmesriikide võimaluse näha ette selle õiguse teatavaid erandeid ja piiranguid. Täpsemalt sätestab selle direktiivi artikli 5 lõike 2 punkt b, et liikmesriigid võivad näha ette erandeid autori ainuõigusest teose reprodutseerimisele, kui kõne all on „mis tahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel, et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise” (nn „isiklikuks tarbeks reprodutseerimise” erand).¹⁰

B. Siseriiklik õigus

9. Urheberrechtsgesetz¹¹ (Austria autoriõiguse seadus; edaspidi „UrhG”) § 42 sätestab:

„1. Igaüks võib oma tarbeks teha teosest üksikkoopiaid paberile või muule taolisele andmekandjale.

2. Muudele kui lõikes 1 märgitud andmekandjatele võib igaüks teha teosest üksikkoopiaid oma tarbeks, teadusuuringutes kasutamiseks, kui see on õigustatult vajalik taotletava mitteärilise eesmärgi saavutamiseks.

3. Igaüks võib teha oma tarbeks üksikkoopiaid teostest, mis on avaldatud päevauudistena, tingimusel, et seda tehakse ainult samalaadse kasutamise eesmärgil.

4. Iga füüsiline isik võib teha oma tarbeks ja eesmärgil, mis ei ole otse ega kaudselt kaubanduslik, üksikkoopiaid muudele kui lõikes 1 nimetatud andmekandjatele.

5. Kui käesoleva paragrahvi lõigetest 6 ja 7 ei tulene teisiti, ei ole isiklikuks kasutamiseks või oma tarbeks reprodutseerimisega tegemist siis, kui selle eesmärk on teha teos koopia abil üldsusele kättesaadavaks. Isiklikuks kasutamiseks või oma tarbeks tehtud koopiaid ei või kasutada selleks, et teha teos üldsusele kättesaadavaks.

[...]”.

10. UrhG § 42 lõige 6 sätestab teatavatel tingimustel koolide ja ülikoolide jaoks nn oma õppetstarbeks kasutamise erandi. Sama artikli lõige 7 sätestab teatavatel tingimustel erandi koopiatele, mille on teinud üldsusele avatud asutused, mis koguvad teoseid, taotlemata sellega otse ega kaudselt majandusliku või kaubandusliku tulu saamist (nn oma kogude tarbeks tehtud koopiaid).

10 — Lisaks seab direktiivi 2001/29 artikli 5 lõige 5 isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi nagu teistegi sama artikli lõigetes 1–4 sätestatud erandite kehtestamisele kolm tingimust: st esiteks, et sellist erandit kohaldataks üksnes teatavatel erijuhtudel, teiseks, et see ei oleks vastuolus teose tavapärase kasutusega, ning viimaks, et see ei mõjutaks põhjendamatult õiguste valdaja õiguspäraseid huve.

11 — 9. aprilli 1936. aasta Urheberrechtsgesetz (autoriõiguse seadus) (*BGBI.* nr 111/1936) oma hiljem muudetud redaktsioonis. UrhG § 42 ja 42b kehtivaid redaktsioone on muudetud 2003. aastal seadusega Urheberrechtsgesetz-Novelle 2003 (*BGBI.* I nr 32/2003), mis võeti vastu direktiivi 2001/29 ülevõtmiseks Austria õigusse.

11. UrhG § 42b sätestab:

„1. Kui teos, mis on kaubanduslikul eesmärgil edastatud ringhäälingu kaudu või tehtud üldsusele kättesaadavaks või salvestatud video- või helikandjale, on niisugust laadi, et seda võib eeldatavasti reprodutseerida video- või helikandjale salvestades § 42 lõigete 2–7 kohaselt oma tarbeks või isiklikuks kasutamiseks, siis on autoril õigus õiglasele tasule („tühja kasseti tasu”), kui andmekandjad viiakse Austrias kaubanduslikul eesmärgil tasu eest turule; andmekandjateks loetakse tühje video- või helikandjaid, mis sellist reprodutseerimist võimaldavad, või muid selleks mõeldud video- ja helikandjaid.

[...]

3. Õiglast tasu on kohustatud maksma:

1. tühja kasseti tasu ja seadmetasu puhul isik, kes viib andmekandjad või seadmed Austrias või välisriigis olevast asukohast kaubanduslikul eesmärgil esimesena tasu eest turule;

[...]

5. Lõigetes 1 ja 2 sätestatud tasu maksmise nõuet saab esitada ainult kollektiivse esindamise organisatsioon.

6. Kollektiivse esindamise organisatsioon on kohustatud õiglase tasu tagastama:

1. isikule, kes enne lõpptarbijale müümist ekspordib andmekandjad või reprodutseerimiseadme välisriiki;
2. isikule, kes kasutab andmekandjaid reprodutseerimiseks õiguste omaniku nõusolekul; selle tõendamiseks piisab *prima facie* tõenditest”.

12. Verwertungsgesellschaftengesetzi (Austria seadus kollektiivse esindamise organisatsiooni kohta, edaspidi „VerwGesG”)¹²⁾ § 13 sätestab:

„1. Kollektiivse esindamise organisatsioonid võivad rajada oma esindatavate õiguste omanike ja nende pereliikmete jaoks sotsiaal- ja kultuuriasutusi.

2. Kollektiivse esindamise organisatsioon, kes esitab nõudeid tühja kasseti tasu saamiseks, on kohustatud rajama sotsiaal- või kultuuriasutusi ning eraldama neile 50% sellest tasust saadud kogutulust, millest on lahutatud halduskulud”.

II. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

13. Põhikohtuasja hageja, äriühing Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft m.b.H. (edaspidi „Austro-Mechana”) haldab kollektiivse esindamise organisatsioonina ja teiste nii välisriikide kui ka Austria kollektiivse esindamise organisatsioonidega sõlmitud lepingute alusel Austrias autorite ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omanike õigusi. Täpsemalt on ta isik, kellel on Austrias õigus saada UrhG § 42b lõike 1 alusel tühja kasseti tasu.

12 — 13. jaanuari 2006. aasta seadus (BGBl. I nr 9/2006).

14. Kostjast äriühingud Amazon.com International Sales Inc., Amazon EU Sàrl, Amazon.de GmbH, Amazon.com GmbH, likvideerimisel, ja Amazon Logistik GmbH (edaspidi ka „Amazoni kontserni äriühingud”) kuuluvad kõik rahvusvahelisse kontserni Amazon, mis tegeleb muu hulgas toodete, sh Austria õigusaktide tähenduses video- või helikandjate internetimüügiga.

15. Vähemalt alates 2003. aastast viisid Amazoni kontserni äriühingud koostööd tehes ja internetitellimuste alusel Austria turule video- ja helikandjaid, näiteks CD- ja DVD-toorikuid, mälukaarte ja MP3-mängijaid.

16. Austro-Mechana kaebas Amazoni kontserni äriühingud kohtusse, nõudes neilt kui solidaarvõlgnikelt UrhG § 42b lõikes 1 sätestatud õiglast tasu 2002–2004. aastal Austria turule viidud andmekandjate eest. 2004. aasta esimese kuue kuu kohta esitas Austro-Mechana kindlasummalise nõude, nimelt 1 856 275 eurot. Lisaks palus Austro-Mechana, et Amazoni kontserni äriühinguid kohustataks esitama raamatupidamisaruanded 2002. ja 2003. aastal ning alates 2004. aasta juunist Austrias turuleviidud andmekandjate kohta, jättes endale õiguse esitada viidatud ajavahemike kohta täpne nõudesumma tagantjärele.

17. Esimese astme kohus rahuldab osaotsusega nõude raamatupidamisaruannete esitamise osas, otsustades, et maksenõude kohta tehakse otsus edaspidi. Apellatsioonikohus kinnitas esimese astme kohtu otsust.

18. Eelotsusetaotluse esitanud Oberster Gerichtshof, kellele apellatsioonikohtu otsus edasi kaevati, peatas põhikohtuasjas menetluse, esitades Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused¹³:

„1. Kas tegemist on „õiglase hüvitisega” direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses, kui:

- (a) õiguste omanikel direktiivi 2001/29 artikli 2 tähenduses on õigus õiglasele tasule, mida peab maksma isik, kes viib nende teoste reprodutseerimiseks sobivad andmekandjad kaubanduslikul eesmärgil liikmesriigis esimesena tasu eest turule, kusjuures asjaomase nõude saab esitada ainult kollektiivse esindamise organisatsioon,
- (b) kõnealune nõue ei sõltu sellest, kas turuleviidud andmekandjad võõrandati edasimüüjale, füüsilisele või juriidilisele isikule mitteisiklikul eesmärgil kasutamiseks või füüsilisele isikule isiklikul eesmärgil kasutamiseks,
- (c) aga isikul, kes kasutab andmekandjaid teose reprodutseerimiseks õiguste omaniku nõusolekul või reekspordib andmekandjad enne nende võõrandamist lõppkasutajale, on õigus nõuda kollektiivse esindamise organisatsioonilt tasu tagastamist?

2. Kui esimesele küsimusele tuleb vastata eitavalt:

- 2.1. kas „õiglase hüvitisega” direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses oleks tegemist juhul, kui esimese küsimuse punktis a kirjeldatud nõuet saab esitada ainult siis, kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, kes kasutavad andmekandjaid isiklikul eesmärgil reprodutseerimiseks?

13 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kuigi talle esitatud kohtuasi puudutab ainult raamatupidamisandmete esitamise kohustust maksenõude summa kindlaksmääramiseks, on see küsimus tihedalt seotud ka küsimusega, kas Austria õigusnormide tähenduses õiglase tasu nõuet saab esitada.

2.2. Kui teise küsimuse esimesele osale tuleb vastata jaatavalt:

kas juhul, kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, tuleb kuni vastupidise tõendamiseni eeldada, et füüsilised isikud kasutavad andmekandjaid isiklikul eesmärgil reprodutseerimiseks?

3. Kui esimesele küsimusele või teise küsimuse esimesele osale tuleb vastata jaatavalt:

kas direktiivi 2001/29 artiklist 5 või mõnest muust liidu õigusnormist järeldub, et kollektiivse esindamise organisatsiooni esitatav õiglase hüvitise tasumise nõue on alusetu, kui kollektiivse esindamise organisatsioon on seaduse alusel kohustatud eraldama poole kõnealusest tasust sotsiaal- ja kultuuriasutustele, mitte aga õiguste omanikele?

4. Kui esimesele küsimusele või teise küsimuse esimesele osale tuleb vastata jaatavalt:

kas kollektiivse esindamise organisatsiooni esitatav õiglase hüvitise tasumise nõue on vastuolus direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktiga b või mõne muu liidu õigusnormiga, kui asjakohane tasu andmekandjate turuleviimise eest on juba makstud mõnes muus liikmesriigis, olenemata sellest, et maksmise alus võis olla vastuolus liidu õigusega?”

III. Menetlus Euroopa Kohtus

19. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 12. oktoobril 2011. Oma seisukohad esitasid Amazoni kontserni äriühingud, Austro-Mechana, Austria, Soome, Prantsuse ja Poola valitsus ning komisjon. 6. detsembri 2012. aasta kohtuistungil osalesid Amazoni kontserni äriühingud, Austro-Mechana, Austria ja Poola valitsus ning komisjon.

IV. Õiguslik analüüs

A. Sissejuhatavad märkused

20. Kõik eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimused puudutavad direktiivis 2001/29 sätestatud mõistet „õiglase hüvitis”.¹⁴

21. Nagu selgub UrhG § 42 lõikest 4, on Austria Vabariik kehtestanud oma õiguskorras „isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi”, mida puudutab direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkt b. Selle erandiga seotud „õiglase hüvitis” autoritele on UrhG § 42b lõikes 1 sätestatud „õiglase tasu” kujul.

22. UrhG § 42b lõikest 1 selgub siiski, et Austrias ei ole autorile mõeldud õiglase tasu maksmine ette nähtud mitte ainult siis, kui tema teost reprodutseerib füüsiline isik oma tarbeks UrhG § 42 lõike 4 tähenduses, vaid kõigil selle teose reprodutseerimise juhtudel, mida on käsitletud UrhG § 42 lõigetes 2–7. Sellest järeldub, et Austria õiguses ei vasta õiglase tasu mitte ainult õiglasele hüvitisele, mida füüsiline isik võlgneb isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi puhul, vaid seda tuleb maksta ka teistel juhtudel, mida UrhG-s käsitatakse kui „oma tarbeks” reprodutseerimist ning mis kuuluvad teiste UrhG § 42 erandite kohaldamisalasse.¹⁵

14 — Mõistet „õiglase hüvitis” kasutatakse mitmes direktiivi 2001/29 sättes. Lisaks direktiivi artikli 5 lõike 2 punktile b, millele viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsuse küsimustes, on õiguste omanikele ette nähtud õiglase hüvitis sätestatud sõnaselgelt ka artikli 5 lõike 2 punktides a ja e nimetatud erandite puhul ning mitmes direktiivi põhjenduses.

15 — Tegemist on eeskätt oma tarbeks kasutamise teadusuuringute jaoks, infoks päevauudistest, õppeotstarbeks koolides ja ülikoolides ning üldsusele laenutamiseks. Vt selle kohta UrhG § 42 lõiked 2, 3, 6 ja 7.

23. See esialgne mõttekäik, mis on analüüsi seisukohast oluline, nagu me hiljem näeme, viib mind arvamusele, et kui jätta kõrvale teine eelotsuse küsimus, mis puudutab ainult direktiivi artikli 5 lõike 2 punktis b sätestatud erandit, ei piirdu ülejäänud eelotsuse küsimuste ulatus isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandiga, vaid neid küsimusi tuleb käsitleda ka seoses direktiivi 2001/29 tähenduses õiglase hüvitise mõistega üldisemalt.

24. Esialgu piirdun selles osas veel märkimisega, et kui liikmesriigi õigusnormides sätestatud erandid on direktiivi sätetega kooskõlas, ei ole selline süsteem, mis näeb õiglase hüvitise maksmise ette ka muudel juhtudel kui „isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi” puhul, iseenesest direktiiviga 2001/29 vastuolus.¹⁶ Liikmesriigi kohtul tuleb vajaduse korral siiski kontrollida liidu õiguse kriteeriumide alusel,¹⁷ kas need erandid on direktiivi sätetega kooskõlas¹⁸.

25. Kõike seda arvesse võttes leian, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimustele adekvaatselt vastamiseks on vaja esitada kokkuvõtte mõningatest põhimõtetest, mille Euroopa Kohus on sõnastanud direktiivis 2001/29 kasutatud mõiste „õiglase hüvitis” kohta.

B. Euroopa Kohtu praktika mõiste „õiglase hüvitis” kohta direktiivi 2001/29 tähenduses

26. Nagu ma punktis 4 juba märkisin, on Euroopa Kohus direktiivis 2001/29 kasutatud mõistet „õiglase hüvitis” korduvalt käsitlenud. Kohtupraktikast selgub iseäranis, et see mõiste on liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb tõlgendada ühetaoliselt kõigis liikmesriikides, kes on isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi kehtestanud. Selline ühetaoline tõlgendamine ei sõltu liikmesriikidele liidu õigusega, eelkõige nimetatud direktiiviga ette nähtud piirides antud pädevusest määrata kindlaks õiglase hüvitise vorm, rahastamise üksikasjad, sissenõudmise tingimused ning suurus.¹⁹

27. Õiglase hüvitise kontseptsioon ja selle suurus on seotud kahjuga, mida autor kannab kaitstud teose ilma loata reprodutseerimise tõttu isiklikul eesmärgil. Sellest vaatenurgast tuleb õiglast hüvitist käsitada kui vastutasu autori kantud kahju eest. Seega tuleb õiglast hüvitist kindlasti arvutada selle kahju kriteeriumi põhjal, mis on autorile tekitatud kaitstud teose isiklikul eesmärgil reprodutseerimise erandi kehtestamise tõttu.²⁰ Nagu aga selgub direktiivi 2001/29 põhjendusest 31, tuleb tagada õiguste ja huvide „tasakaal” ühelt poolt autorite kui õiglase hüvitise saajate ja teiselt poolt kaitstud objektide kasutajate vahel.²¹

28. See, kui füüsiline isik reprodutseerib teost isikliku kasutamise eesmärgil, võib tekitada asjaomase teose autorile kahju. Põhimõtteliselt tuleb reprodutseerimisega seotud kahju seega heastada reprodutseerimise ainuõiguse omanikule, st autorile kahju tekitanud isikul, rahastades õiguse omajale ülekantavat hüvitist.²²

16 — Direktiivi 2001/29 põhjendusest 36 nähtub nimelt, et liikmesriigid võivad õiguste valdajale õiglase tasu maksmise ette näha ka juhul, kui kohaldatakse valikulisi sätteid erandite ja piirangute kohta, mille puhul selline hüvitis ei ole nõutav.

17 — Seoses hindamisega, kas liikmesriigi õigusnormid on kooskõlas direktiiviga 2001/29, viitan kohtujurist Sharpstoni mõttekäigule eespool 4. joonealuses märkuses viidatud ettepanekus liidetud kohtuasjades VG Wort jt, ettepaneku punktid 37 ja 38.

18 — Antud juhul tuleb nentida, et kuigi UrhG § 42 lõigetes 2, 3, 6 ja 7 sätestatud erandid meenutavad mõnda direktiivi 2001/29 artiklis 5 sätestatud erandit (vt eriti artikli 5 lõike 2 punkt c ja lõike 3 punktid a ja c), ei ole nad nendega täpselt vastavuses. Kuna nad aga kõik sätestavad nõude, et teost kasutatakse viidatud eesmärkidel „oma tarbeks”, tundub, et neil eranditel on kitsam kohaldamisala kui vastavatel direktiivis sätestatud eranditel.

19 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 33 ja 37.

20 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 40 ja 42, ning eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 24. Vt selle kohta direktiivi 2001/29 põhjendus 35, millest võib järeldada, et iga juhtumi konkreetseid asjaolusid arvesse võttes on autoriõiguse omanike kantud kahju, mis tuleneb kaitstud materjali kasutamisest, sobiv kriteerium erandite või piirangute puhul, mille korral on ette nähtud õiglase hüvitis, seega mitte üksnes isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandi puhul.

21 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 43, ja eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 25.

22 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 44 ja 45, ning eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 26.

29. Pidades siiski silmas, et praktikas on keeruline isiklikul eesmärgil kasutajaid tuvastada ning kohustada neid asjaomaste õiguste omajatele tekitatud kahju hüvitama, ja võttes arvesse, et igast konkreetsest isiklikul eesmärgil kasutamise juhtumist tulenev kahju võib olla minimaalne, ilma et seega tekiks tasu maksmise kohustust,²³ on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et liikmesriigid võivad õiglase hüvitise rahastamiseks seada sisse „isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu”, mida ei pea maksma asjaomased eraisikud, vaid need, kelle käsutuses on digitaalseks reprodutseerimiseks kasutatavad seadmed, aparaadid ja andmekandjad ning kes seega teevad need seadmed eraisikutele faktiliselt või õiguslikult kättesaadavaks või osutavad neile reprodutseerimisteenust. Sellise süsteemi kohaselt tuleb isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu maksta asjaomastel seadmeid käsutavatel isikutel.²⁴

30. Euroopa Kohus on veel täpsustanud, et kuna nimetatud süsteem võimaldab asjaomast hüvitist rahastama kohustatud isikutel teenida isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasuna makstud summa tagasi reprodutseerimiseks kasutatavate seadmete, aparaatide ja andmekandjate müügihinnas või osutatud reprodutseerimisteenuse hinnas, siis lasub tasumiskohustus lõpuks seda hinda maksvatel isiklikul eesmärgil kasutajatel, keda tuleb tegelikult lugeda õiglast hüvitist „kaudselt maksma kohustatud isikuks”. Selline süsteem vastab „tasakaalule” autorite ja kaitstud objektide kasutajate huvide vahel.²⁵

31. Euroopa Kohus on selgitanud, et isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu kohaldamine asjaomaste seadmete, aparaatide ja andmekandjate suhtes ning viimaste kasutamine isiklikul eesmärgil valmistatavateks reproduktsioonideks on paratamatult seotud. Seetõttu ei ole isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu kohaldamine vahet tegemata kõigi reprodutseerimiseks kasutatavate seadmete, aparaatide ja andmekandjate liikide suhtes, sealhulgas juhul, kui nimetatud seadmeid omandavad muud kui füüsilised isikud eesmärgil, mis ilmselgelt erineb isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimisest, direktiivi 2001/29 artikli 5 lõikega 2 kooskõlas.²⁶

32. Kui asjaomased seadmed on aga tehtud füüsilistele isikutele kättesaadavaks isiklikul eesmärgil kasutamiseks, siis ei ole sugugi vaja tõendada, et kõnealused isikud on teoseid asjaomaste seadmete abil isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerinud ning seega tekitanud kaitstud teoste autoritele tegelikult kahju. Euroopa Kohus on otsustanud, et saab õigustatult eeldada, et nimetatud füüsilised isikud kasutavad seadmete kättesaadavaks tegemise täielikult ära, st kasutavad kõiki nende seadmete võimalikke funktsioone, sh reprodutseerimist. Sellest tuleneb, et ainuüksi nende seadmete või aparaatide võimest teoseid reprodutseerida piisab isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu kohaldamise õigustamiseks, tingimusel et need seadmed või aparaadid on tehtud füüsilistele isikutele kui isiklikul eesmärgil kasutajatele kättesaadavaks.²⁷

23 — Vt direktiivi 2001/29 põhjendus 35.

24 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 46, ja eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 27.

25 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 48 ja 49, ning eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 28.

26 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 52 ja 53.

27 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punktid 54–56.

C. Esimene eelotsuse küsimus

1. Sissejuhatavad märkused

33. Esimese eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas tegemist on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses õiglase hüvitisega, kui liikmesriigi õigusnormid näevad isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu ette õiglase tasu kujul, mille nõuet saab eranditult esitada ainult kollektiivse esindamise organisatsioon isikule, kes viib nende teoste reprodutseerimiseks sobivad andmekandjad kaubanduslikul eesmärgil liikmesriigis esimesena tasu eest turule, kuid näevad ühtlasi teatud tingimustel ette ka õiguse selle õiglase tasu tagastamisele, kui see maksmisele ei kuulunud.

34. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et kuna Austria õigusnormid näevad ette isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise tasu kohaldamise vahet tegemata, on need kohtuotsusega Padawan²⁸ „ilmselgelt” vastuolus. See kohus märgib siiski ka seda, et praegu käsitletavate liikmesriigi õigusnormide ja kohtuasjas Padawan käsitletud normide vahel on oluline erinevus, kuna esimesed näevad ette selle tasu tagastamise võimaluse.

35. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et selline võimalus on UrhG § 42b lõikes 6 sõnaselgelt sätestatud ainult kahel juhul: andmekandjate uuesti ekspordimise korral ja juhul, kui teos reprodutseeritakse autori nõusolekul. Austria õiguses kehtib õiglase tasu maksmise kohustus seega ka juhul, kui kasutatakse andmekandjaid, millega ei kaasne mingit autoriõiguse rikkumist.²⁹ Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab eelkõige silmas kaht olukorda: esiteks teose reprodutseerimisjuhtusid, mida on nimetatud UrhG §-s 42 ja mis kuuluvad direktiivi 2001/29 artikli 5 lõigetes 2 või 3 sätestatud teise erandi alla, mille puhul liikmesriigi õigusnormid näevad siiski kooskõlas direktiiviga ette „õiglase hüvitise” maksmise autorile,³⁰ ja teiseks juhtusid, kus andmekandjaid kasutatakse kasutaja „genereeritud” andmete salvestamiseks, mida tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates aga pidada samaväärseks juhuga, kus teost reprodutseeritakse autori nõusolekul, ja seega tekib analoogia alusel tasu tagastamise kohustus.³¹

36. Seega on kõnealustes liikmesriigi õigusnormides kehtestatud tagastamislahenduse kooskõla suhtes liidu õigusega jäänud eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates vaid üks kahtlus. Tagantjärele tagastamise võimalusel põhineva süsteemiga kaasneb õiglase hüvitise maksmine ka siis, kui andmekandjaid tarnitakse ettevõtjast kasutajatele, kes kasutavad neid ilmselgelt sellisel eesmärgil, mille puhul direktiivis ja liikmesriigi õigusnormides sätestatud süsteemis õiglast hüvitist maksta ei tule, jättes seega summa tagastamise saavutamise seotud kulud ja riskid isikute kanda, kes ei peaks olema kohustatud õiglast hüvitist maksuma. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei välista, et sellised õigusnormid võivad tervikuna olla liidu õigusega vastuolus.

37. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus koosneb kolmest osast. Analüüsin kõiki kolme osa üksikasjalikult, mis võimaldab mul seejärel anda esimesele eelotsuse küsimusele tervikliku vastuse.

28 — Vt eriti selle kohtuotsuse punkt 53, ja käesolev ettepanek, punkt 31.

29 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus mainib ka ebaseadusliku reprodutseerimise juhtu, mille puhul rikutakse autoriõigust ja mille puhul on tema arvates ilmselge, et õiglase hüvitise tagastamisele ei saa mingit õigust olla. Selle kohtu arvates ei järeldu direktiivi artikli 5 lõike 2 ega 3 sõnastusest, et see artikkel keelaks õiglase hüvitise maksmise sellise õigusvastase tegevuse puhul. Minu arvates ei ole käesolevas kohtuasjas vaja otsustada illegaalsete koopiade ja õiglase hüvitise vahelise suhte üle. Selle küsimusega hakkab Euroopa Kohus tegelema eespool 8. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas ACI Adam BV ja kohtuasjas Copydan Båndkopi. Ma ei leia siiski, et oleks mingit alust Amazoni kontserni äriühingute argumentidel, mille nad esitasid, väites, et kõnealused liikmesriigi õigusnormid on õigusvastased, kuna võimaldavad kohaldada õiglast hüvitist kahju eest, mida on autorile põhjustatud teose illegaalsete koopiade tegemisega.

30 — Vt direktiivi põhjendus 36, mis on ära toodud eespool 16. joonealuses märkuses.

31 — Eelotsusetaotluse esitanud kohus on nimelt seisukohal, et seda, kes kasutab andmekandjat iseenda loodud andmete salvestamiseks, ei saa kohelda halvemini kui seda, kes kasutab andmekandjat kolmandate isikute loodud andmete reprodutseerimiseks nende nõusolekul.

2. Esimese eelotsuse küsimuse punkt a

38. Esimese eelotsuse küsimuse esimeses osas (punktis a) nimetab eelotsusetaotluse esitanud kohus kolme asjaolu, mis iseloomustavad neid liikmesriigi õigusnorme, mille kohta see kohus on esitanud küsimuse, kas need on kooskõlas direktiivis 2001/29 sätestatud õiglase hüvitise mõistega.

39. Esmalt rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kõnealused liikmesriigi õigusnormid on sätestanud õiglase hüvitise õiglase tasu vormis. Õiglase tasu on mõiste, mis figureerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiivis 2006/115/EÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas.³² Kohtupraktikast selgub, et ka see on liidu õiguse autonoomne mõiste.³³ Selle kohta leian, et võttes arvesse liikmesriikide autonoomiat „õiglase hüvitise” vormi kindlaksmääramisel liidu õigusega – eriti direktiiviga 2001/29 – ette nähtud piirides,³⁴ ei takista miski liikmesriigil kehtestada õiglast hüvitist „õiglase tasu” vormis, tingimusel, et tema loodud süsteem täidab direktiivis 2001/29 sätestatud nõudeid ja et sellel on direktiivi enda ja Euroopa Kohtu praktika tähenduses õiglase hüvitise tunnused³⁵.

40. Teiseks rõhutab esimese eelotsuse küsimuse esimene osa seda, et kõnealused õigusnormid näevad ette, et õiglase tasu nõuet saab esitada ainult kollektiivse esindamise organisatsioon. Kuid ka selline säte ei ole minu arvates direktiiviga 2001/29 iseenesest vastuolus. Punktis 26 mainitud kohtupraktikast nähtub tegelikult, et liikmesriikidel on autonoomia määrata liidu õigusega, eriti selle direktiiviga ette nähtud piirides kindlaks „õiglase hüvitise” sissenõudmise tingimused.³⁶ See, et autoriõigusest saadavat tulu kogutakse kollektiivse esindamise organisatsioonide vahendusel, on liikmesriikides eeskätt praktilistel põhjustel väga levinud.³⁷ Sellest järeldub, et kollektiivse esindamise organisatsioonile kuuluv õiglase hüvitise kogumise ainuõigus, mis on liikmesriigi õigusnormides ette nähtud, ei tähenda juhu, kui see organisatsioon tõepoolest õiguste eri omanikke esindab, et need õigusnormid oleks liidu õigusega iseenesest vastuolus.

41. Kolmandaks rõhutab esimese eelotsuse küsimuse esimene osa seda, et liikmesriigi õigusnormid sätestavad, et õiglast tasu on kohustatud maksma isik, kes viib teoste reprodutseerimiseks sobivad andmekandjad kaubanduslikul eesmärgil liikmesriigis esimesena tasu eest turule. Selle kohta tuleb märkida, et punktides 26–32 mainitud kohtupraktikast nähtub, et kuigi Euroopa Kohus on kinnitanud, et õiglast hüvitist peab maksma isik, kes põhjustab autorile kahju, reprodutseerides ilma loata tema teost, ning et seega on põhimõtteliselt tema see, kes on kohustatud autorile maksma enda põhjustatud kahjuga seotud õiglast hüvitist, on liikmesriikidel siiski lubatud kehtestada süsteem, mis seab õiglase hüvitise maksmise kohustuse teistele isikutele, täpsemalt neile, kes teevad andmekandjad kasutajatele kättesaadavaks ning võivad hiljem selle müügihinnast tagasi teenida. Niisiis võib sellest kohtupraktikast järeldada, et asjaolu, et õiglase hüvitise maksmise kohustus on seatud isikutele, kes asuvad andmekandjate turustusahelas kõrgemal astmel kui eraisikud, ei ole iseenesest liidu õigusega vastuolus.

32 — ELT L 376, lk 28. Selle direktiiviga tühistati nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346, lk 61; ELT eriväljaanne 17/01, lk 120).

33 — 6. veebruari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-245/00: SENA (EKL 2003, lk I-1251, punktid 22 ja 24).

34 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 37, ja käesolev ettepanek, punkt 26.

35 — Pealegi paistab see olevat sõnaselgelt sätestatud direktiivi 2001/29 põhjenduses 38, mis näeb ette võimaluse seada sisse või kasutada edasi õiglase hüvitamise maksmiseks mõeldud „tasusüsteeme”. Lisaks nähtub kohtupraktikast, et „tasu” mõistel on sama ulatus, mis „hüvitise” omal, st see, et seatakse sisse autoritele mõeldud hüvitis neile põhjustatud kahju korvamiseks. Vt selle kohta 30. juuni 2011. aasta otsus kohtuasjas C-271/10: VEWA, EKL 2011, lk I-5815, punkt 29, ja eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Luksan, punkt 34.

36 — Vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 37.

37 — See võimaldab nimelt sellise süsteemi toimimist, mis hõlbustab tulu kogumist ja jagamist, millest põhimõtteliselt võivad nii õiguste omanikud kui ka seda rahastama kohustatud isikud.

3. Esimese eelotsuse küsimuse punkt b

42. Esimese eelotsuse küsimuse teise osa (punkt b) kohta tuleb märkida, et poolte vahel ei ole vaidlust, et – nagu muide rõhutas eelotsusetaotluse esitanud kohus ise ja kui välja arvata esimese eelotsuse küsimuse kolmanda osa raames käsitletav võimalik õigustus – juhul, kui kõnealused õigusnormid näevad ette õiglase hüvitise maksmisele vastava tasu kohaldamise vahet tegemata, hoolimata andmekandja kasutusviisist, järelikul ka juhtudel, kui andmekandjat kasutatakse õiglase hüvitise maksmise kohustust tekitavast reprodutseerimisest ilmselgelt erineval eesmärgil, on nad vastuolus direktiiviga nii, nagu seda on tõlgendatud Euroopa Kohtu praktikas.³⁸

43. Oma eelotsusetaotluses eristab eelotsusetaotluse esitanud kohus kolme isikute kategooriat, kes võivad omandada andmekandja isikult, kellel tekib esimesena õiglase tasu maksmise kohustus, st isikult, kes viib selle kaubanduslikul eesmärgil esimesena tasu eest turule. Ilma et oleks vaja kõigi sellise isiku käest andmekandja osta võivate isikute olukorda üksikasjalikult analüüsida, tundub mulle siiski, et kaks märkust on siin asjakohased.

44. Esiteks, nagu ma rõhutasin eespool punktis 22, näevad kõnealused liikmesriigi õigusnormid ette kohustuse maksta õiglast tasu lisaks füüsilise isiku poolt isiklikuks tarbeks reprodutseerimise erandile direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses ka muude kasutusviiside puhul, mis mahuvad klassifikatsiooni „oma tarbeks” alla ja mis kuuluvad teiste Austria õigusnormides sätestatud erandite kohaldamisalasse. Niisuguses kontekstis pole aga välistatud, et teised sellised erandid on kohaldatavad muude isikute suhtes kui füüsilised isikud – näiteks raamatukogude või teadusasutuste suhtes. Seega on võimalik, et õiglast tasu (mis vastab õiglasele hüvitisele) võivad olla kohustatud maksma muud kui füüsilised isikud, kuna nad kasutavad andmekandjat eesmärgil, mille puhul selline maksmine on nõutav. Selliste õigusnormide puhul, nagu käsitletakse käesolevas kohtuasjas, ei saa asjaolu, et andmekandjat ostev isik ei ole füüsiline, vaid juriidiline isik, vabastada teda *automaatselt* õiglase tasu maksmisest ja see ei pruugi liidu õigusega tingimata vastuolus olla.

45. Teiseks ei kaasne minu arvates ka vastupidise asjaoluga, et andmekandja ostab füüsiline isik, *tingimata* see, et nimetatud isik kasutab andmekandjat isiklikuks tarbeks nii, et vältimatult tuleks kohaldada punktis 32 nimetatud kohtupraktikas ette nähtud eeldust, mille tõttu tekib kohustus õiglast hüvitist maksta. Seda küsimust analüüsin ma teise eelotsuse küsimuse raames põhjalikumalt, kuid pean oluliseks juba praegu rõhutada, et on vägagi võimalik, et kui füüsiline isik omandab andmekandja, ei tee ta seda eraisiku, vaid näiteks ettevõtjana või vaba elukutse esindajana. Kui aga füüsiline isik suudab tõendada, et ta on andmekandja omandanud *ilmselgelt* muul eesmärgil kui isiklikuks tarbeks reprodutseerimine (või muul eesmärgil kui teised kasutusviisid, mille puhul kehtib õiglase hüvitise maksmise kohustus), olen seisukohal, et teda ei tohiks kohustada seda maksma.

4. Esimese eelotsuse küsimuse punkt c

46. Asudes esimese eelotsuse küsimuse kolmanda osa (punkt c) juurde, jõuame just siin eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuse tuumani. Selle kohtu küsimus on sisuliselt järgmine: kas süsteem, mille raames õiglase hüvitise tasumise kohustusega isikutele tagastatakse see hüvitis, suudab korvata õigusvastasust, mis tuleneb õiglasele hüvitisele vastava tasu kohaldamisest vahet tegemata?

38 — Vt eespool, punktid 31 ja 34; vt eespool 3. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 53.

47. Seoses sellega tuleb esmalt meenutada, et nagu nähtub punktist 35, selgitas eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsusetaotluses, et UrhG § 42b lõikes 6 sätestatud tagastamisõiguse kohaldamisala ei piirdu ainult kahe seaduses sõnaselgelt sätestatud juhuga, vaid see hõlmab ka mõningaid muid juhte. Tagastamisõigust sätestava õigusnormi kohaldamisala laiendamist teistele eelotsusetaotluse esitanud kohtu nimetatud juhtudele tuleb võtta kindlakstehtud asjaoluna.³⁹

48. Pealegi olen arvamusel, et kui jätta kõrvale alljärgnevad kaalutlused õiglase hüvitise maksmisest eelneva vabastamise võimaluse kohta, siis selleks, et liikmesriigi õigusnorme, mis näevad ette õiglase hüvitise tagastamissüsteemi, saaks pidada liidu õigusega kokkusobivaks, on vaja, et seda süsteemi ei kohaldataks ainult teatud erijuhtudel, vaid üldisemalt kõigil juhtudel, mil õiglase hüvitise ei kuulu maksmisele, kuna andmekandja kasutamisega ei ole teose autorit kahjustatud.⁴⁰

49. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused, mille kohta on Euroopa Kohtule küsimus esitatud, on siiski tagastamissüsteemi ulatusest sõltumatud. See kohus märgib nimelt, et süsteem, mis põhineb õiglase hüvitise maksmisel vahet tegemata ja sellele järgneval, kuigi üldkohaldataval võimalusel see tagasi saada, jätab hüvitise tagasisaamisega seotud kulud ja riskid nende isikute kanda, kes ei ole direktiivi 2001/29 kohaselt kohustatud õiglast hüvitist maksma. Kuigi need isikud kasutavad andmekandjaid eesmärgil, mille puhul õiglast hüvitist ei kohaldata, peavad nad selle kõigepealt maksma, saades tagasimakse hiljem, koos sellega kaasnevate riskide ja kuludega.

50. Nende kahtluste kohta leiab komisjon nagu ka Amazoni kontserni äriühingud, et liikmesriikidele antud õigust määrata kindlaks õiglase hüvitise vorm ja sissenõudmistingimused ei saa laiendada sel määral, et neil oleks lubatud otsustada niisuguse tagastamissüsteemi kasuks, mis esiteks seab kohustusi isikutele, kes ei kuulu „õiglase hüvitise” mõiste kohaldamisalasse, mille määratlus on sätestatud direktiivis 2001/29 ja mis teiseks ei kuulu liikmesriikide pädevusse. Sellest vaatenurgast ei kõrvalda tagastamisvõimalus liikmesriigi õigusnormide vastuolu direktiiviga, kui need õigusnormid näevad ette õiglase hüvitise võtmise isegi siis, kui puudub kohtupraktikas nõutav seos selle hüvitise ja andmekandjate kasutamise vahel.

51. Selle kohta tuleb siiski märkida, et kohtutoimiku kohaselt on Austrias nii, et kui isik, kes viib andmekandja kaubanduslikul eesmärgil esimesena tasu eest Austria turule, tagab kindlalt, et ei tema ega tema kliendid ei kasuta andmekandjat eesmärgil, mille puhul nad oleks kohustatud maksma isiklikuks kasutamiseks või oma tarbeks reprodutseerimise eest ette nähtud õiglast tasu, on tal võimalus saada teatav „eelnev vabastus” selle tasu maksmise kohustusest.

52. Nimetatud „eelneva vabastuse” võib saada Austro-Mechana käest, kasutades selleks viimase poolt välja antud vormi, ning vabastus antakse ettevõtjatele, kelle kohta võib vägagi suure tõenäosusega algusest peale arvestada, et nad ei tee autoriõigusega kaitstud teostest koopiaid selliseks otstarbeks, mille puhul tuleks õiglast tasu maksta. Nagu Austro-Mechana kohtuistungil väitis, on selle „eelneva vabastuse” alus UrhG § 42b lõike 1 sõnastuses, kus on sätestatud, et õigus õiglasele tasule tekib autoril ainult siis, kui „on põhjust oodata”, et teost andmekandjal reprodutseeritakse. Kui on mõistlik hoopis oodata, et andmekandjat kasutatakse muul eesmärgil kui teose reprodutseerimiseks, ei teki seda õigust niisiis juba *ab initio*.

39 — Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuulub liikmesriikide õigusnormide tõlgendamine ELTL artiklis 267 sätestatud õiguslase koostöös raames liikmesriikide kohtute, mitte Euroopa Kohtu pädevusse. Vt näiteks 15. novembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-162/06: International Mail Spain (EKL 2007, lk I-9911, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

40 — Vt eespool punkt 28.

53. Kohtupraktika kohaselt on Euroopa Kohus pädev andma liikmesriigi kohtule kõik liidu õiguse tõlgendamiseks vajalikud juhtnöörid, mille alusel on liikmesriigi kohtul võimalik hinnata siseriiklike õigusnormide kooskõla liidu õigusega.⁴¹ Sellest vaatenurgast leian, et direktiiviga 2001/29 on kooskõlas õigusnormid, mis sätestavad esiteks õiglase tasu maksmisest eelneva vabastamise võimaluse füüsiliste või juriidiliste isikute jaoks, kelle puhul on objektiivsete tõendite – isegi, kui need on kõigest *prima facie* tõendid – alusel põhjust arvata, et nad omandavad andmekandjad ilmselgelt muul eesmärgil kui need, mille puhul tuleb maksta õiglast hüvitist,⁴² ja teiseks üldisema võimaluse saada makstud õiglase hüvitis tagantjärele tagasi kõigil juhtudel, kui tõendatakse, et andmekandjat ei ole kasutatud viisil, mis võib teose autorile kahju tuua.

54. Selline süsteem võimaldab tegelikult esiteks juba ette minimeerida juhtumeid, mil isikutele, kelle suhtes õiglase hüvitise maksmise kohustust ei kohaldata, langeksid selle maksmisega seotud riskid ja kulud, ning teiseks võimaldab ka siis, kui õiglast hüvitist on põhjendamatult makstud, see tagasi saada. Selline süsteem suudab minu arvates tagada nii autoriõiguse tugeva ja tõhusa kaitse kui ka õiguste ja huvide tasakaalu eri liiki asjassepuutuvate isikute vahel.⁴³

55. Pealegi kuulub eelneva vabastamise süsteemi tegeliku mõju ja tõhusa toimimise kontrollimine põhi kohtuasjas käsitletaval juhul eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse. Minu arvates peab see kohus selleks eriti kontrollima hulka tegureid, esiteks seda, kas eelneva vabastamise süsteemi alus on tõesti Austria õiguses, nagu väidab Austro-Mechana, ja teiseks seda, kas vaadeldavad õigusnormid kohustavad objektiivselt Austro-Mechana „eelneva vabastamise pädevust” kasutama või jätavad need talle selle pädevuse kasutamisel teatava kaalutlusruumi. Teisel juhul tekib nimelt vaieldamatult küsimusi Austro-Mechana erapooletuse kohta, võttes arvesse, et kuigi ta esindab teatavaid avaliku huvi aspekte, on tegemist eraõigusliku äriühinguga, kellel on vabastuse andmise või andmatajätmise üle otsustamisel teatavad huvid.

56. Viimaks, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks leidma, et eelneva vabastuse süsteem ei vasta eeltoodud nõuetele, küsin lisaks, ega õigusnorme, mis näevad ette üldise tagastamisvõimaluse, ei saa siiski pidada liidu õigusega kooskõlas olevaks, kuigi nendega kaasneb see, et õiglase tasu eelneva maksmise kulud ja risk langevad isikutele, kes ei ole kohustatud seda maksma.

57. Leian aga, et selleks, et otsustada selliste õigusnormide kooskõla üle liidu õigusega, tuleb konkreetse juhu asjaolusid silmas pidades tasakaalustada ühelt poolt autorite õigus saada oma teostega seotud õiguste täielik kaitse – õigus, mis on kõige ülimuslikumalt väljendatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 17 lõikes 2 – ja teiselt poolt andmekandjaid turustavate ettevõtjate õigus sellele, et neil ei tuleks kanda kulusid, mida nad ei ole kohustatud kandma – õigus, mis on seotud sama harta artiklis 16 sätestatud ettevõtlusvabadusega.

58. Seoses sellega meenutan, et Euroopa Kohus on just direktiivi 2001/29 kohta sedastanud, et liikmesriigid peavad selle ülevõtmisel jälgima, et nad tugineksid direktiivi sellisele tõlgendusele, mis võimaldab tagada õiglase tasakaalu erinevate ühenduse õiguskorras kaitstud põhiõiguste vahel. Lisaks ei pea liikmesriikide ametiasutused ja kohtud selle direktiivi ülevõtmismeetmete rakendamisel mitte ainult tõlgendama oma siseriiklikku õigust kooskõlas selle direktiiviga, vaid peavad ka jälgima, et nad ei tugineks direktiivi sellisele tõlgendusele, mis on vastuolus nende põhiõigustega või muude ühenduse õiguse üldpõhimõtetega.⁴⁴

41 — Selle kohta leiduvast ulatuslikust kohtupraktikast vt 16. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas C-25/11: Varzim Sol (punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 — Amazoni kontserni äriühingute esindajate argumendi kohta, mille kohaselt eelotsusetaotlusest ei ilmne „eelneva vabastuse” võimalust, olen arvamusel, et nii kohtutoimikust kui ka kohtuistungil toimunud arutelust ilmneb, et seaduses sätestatud tagastamissüsteem, mida puudutab esimese eelotsuse küsimuse kolmas osa, on eelneva vabastuse võimaluse tõttu praktikas suure osa oma mõjust kaotanud. Sellise võimaluse olemasolu, mis kohtutoimikust selgelt ilmneb, on minu arvates õiguslik ja faktiline asjaolu, mida Euroopa Kohus ei saa analüüsimisel eirata.

43 — Vt direktiivi 2001/29 põhjendused 9 ja 31.

44 — Vt 29. jaanuari 2008. aasta otsus kohtuasjas C-275/06: Promusicae (EKL 2008, lk I-271, punkt 68) ja seoses teiste direktiividega veel hilisem 19. aprilli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-461/10: Bonnier Audio jt (punkt 56).

59. Selle kohta märgin veel, et asjaolu, et õiglase hüvitise maksmine langeb „ajutiselt” selle maksmise kohustusele isikutele tingimusel, et nad saavad selle hiljem tagasi, kuulub olemuslikult kohtuotsuses Padawan käsitletud süsteemi juurde. Selles kohtuotsuses mõõnis Euroopa Kohus nimelt, et õiglase hüvitise maksmise kohustuse võib seada isikutele, kes seda tegelikult maksuma ei peaks, kuid kes teenivad selle seejärel ostjatelt tagasi.⁴⁵

D. Teine eelotsuse küsimus

60. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab Euroopa Kohtule teise eelotsuse küsimuse ainult juhuks, kui esimene küsimus peaks saama eitava vastuse. See kohus on nimelt seisukohal, et juhul kui esimesele küsimusele peaks vastatama eitavalt, seega juhul, kui kohus peaks tunnistama kõnealused liikmesriigi õigusnormid liidu õigusega vastuolus olevaks, tuleb tal põhikohtuasja aluseks oleva vaidluse lahendamiseks siiski üritada leida nende õigusnormide selline tõlgendus, mis oleks direktiiviga 2001/29 kooskõlas. Olen eelotsusetaotluse esitanud kohtu lähenemisviisiga nõus.⁴⁶

61. Kuna ma olen aga käesoleva ettepaneku eelmises osas esitatud kaalutluste põhjal seisukohal, et esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, leian ma, et kui Euroopa Kohus peaks selle lähenemisega nõustuma, ei ole teisele küsimusele vaja vastata. Seega esitan järgmised kaalutlused ainult juhuks, kui Euroopa Kohus peaks eelistama teistsugust lahendust, kui minu esitatud, ja andma esimesele eelotsuse küsimusele eitava vastuse.

62. Teine eelotsuse küsimus koosneb kahest osast. Esimese osaga (punkt 2.1) küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas „õiglase hüvitise” direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses on tegemist juhul, kui kõnealustes liikmesriigi õigusnormides sätestatud õigus õiglase tasule on olemas ainult siis, kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, kes kasutavad andmekandjaid isiklikul eesmärgil. Nagu on märkinud kõik menetluses astunud pooled, kes teise küsimuse kohta oma seisukohad esitasid, saab sellele küsimusele vastata ainult jaatavalt. Selle kohta piisab tegelikult märkimisest, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b sõnastusest endast ilmneb, et kui andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, kes kasutavad neid isiklikul eesmärgil, on tekkinud õiglase hüvitise maksmise kohustus.

63. Teise eelotsuse küsimuse teine osa (punkt 2.2), millele on vaja vastata ainult siis, kui esimesele osale vastatakse jaatavalt, on aga huvitavam. Selle küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas juhul, kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, tuleb kuni vastupidise tõendamiseni eeldada, et nad kasutavad neid isiklikul eesmärgil.

64. Nagu on näha eespool punktis 32, on Euroopa Kohus korduvalt viidatud kohtuotsuses Padawan juba kinnitanud, et kui andmekandjad on isiklikuks tarbeks füüsiliste isikute käsutusse antud, võib eeldada, et nad kasutavad neid autoriõigusega kaitstud teoste reprodutseerimiseks. Sisuliselt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas sellist eeldust võib laiendada, arvestades, et kui andmekandjad antakse füüsilistele isikute käsutusse, võiks eeldada, et viimased kasutavad neid isiklikul eesmärgil (ja seega võib punktis 32 mainitud eelduse kohaselt eeldada, et nad kasutavad neid kaitstud teoste reprodutseerimiseks).

45 — Vt eespool 3. jõealuses märkuses viidatud kohtuotsus Padawan, punkt 46. Sellist kohustust võib sisuliselt käsitada kui „hinda”, mida tuleb autoriõiguse tõhusa kaitsmise eest maksta.

46 — Amazoni kontserni äriühingud vaidlustavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu lähenemisviisi, väites, et see läheb vastuollu üldiste õiguspõhimõtetega, seahulgas eriti õiguskindluse põhimõttega. Tuleb siiski nentida, et Euroopa Kohus on sõnaselgelt kinnitanud, et lähtudes liikmesriigi kohustusest tagada kahju kannatanud autoritele õiglase hüvitise maksmine kahju eest, mis on neile tekkinud selle liikmesriigi territooriumil (vt allpool punkti 74 lõpp ja punkt 87), „[peab] selle liikmesriigi [...] kohus leidma sellise siseriikliku õiguse tõlgenduse, mis on kooskõlas asjaomase kohustusega saavutada tulemus, mis tagaks kõnealuse hüvitise sissenõudmise müüjalt, kes tegeleb asjaomaste andmekandjate importimisega ja teeb need andmekandjad kättesaadavaks lõppkasutajatele” (vt eespool 7. jõealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de ThuisKopie, punkt 39). Seega leian ma, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu lähenemisele ei saa midagi ette heita, vastupidi, see on Euroopa Kohtu praktikaga täiesti kooskõlas.

65. Selle kohta tuleb märkida, et Euroopa Kohtu otsuse Padawan punktides 54–56 tunnustatud eelduse mõte on asjaolu, et *in concreto* on sama hästi kui võimatu teha kindlaks, kas füüsilised isikud kasutavad või ei kasuta ostetud andmekandjat autoriõigusega kaitstud teoste isiklikul eesmärgil reprodutseerimiseks, millest tuleneb õiglase hüvitise maksmise kohustus. Selle võimatuse tõttu otsustas Euroopa Kohus, et kui füüsiline isik ostab andmekandja isiklikul eesmärgil, võib eeldada, et ta kasutab seda kaitstud teoste reprodutseerimiseks. Selles kontekstis leian aga, et see eeldus lakkaks *in concreto* toimimast, kui vastupidiste tõendite puudumisel ei saaks eeldada, et kui füüsiline isik ostab andmekandja, kasutab ta seda isiklikul eesmärgil. Kui see nii ei oleks, jääks iga kord, kui füüsiline isik ostab andmekandja, ebaselgeks, kuidas ta seda kasutab, ja seega ka see, kas õiglase hüvitise maksmise kohustus on tekkinud või mitte.⁴⁷

66. Leian seega, et lähtudes selle eelduse eeltoodud mõttest, tuleb teise eelotsuse küsimuse teisele osale anda jaatav vastus. Nagu ma täpsustasin juba punktis 45, on siiski igal juhul vaja, et eeldus, et füüsiline isik hakkab oma ostetud andmekandjat kasutama isiklikul eesmärgil, oleks esitatud suhtelise eeldusena. Seega peab füüsiline isik ise või õiglase hüvitise maksmise kohustusega isik õiglase hüvitise maksmisest eelneva vabastuse saamiseks või makstud hüvitise tagasisaamiseks olema suuteline tõendama, et ta on andmekandja omandanud *ilmselgelt* muul eesmärgil kui isiklikuks tarbeks koopiategemine või selle kasutamine teistel viisidel, mille puhul kehtib õiglase hüvitise maksmise kohustus. Sellisel juhul on vaieldamatu, et õiglase hüvitise ei kuulu maksmisele.

E. Kolmas eelotsuse küsimus

1. Üldised märkused ja vastuvõetavus

67. Kolmanda eelotsuse küsimusega, millele Euroopa Kohtul palutakse vastata juhul, kui esimesele eelotsuse küsimusele või teise küsimuse punktile 2.1 vastatakse jaatavalt, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 2001/29 artiklist 5 või mõnest muust liidu õigusnormist järeldeb, et kollektiivse esindamise organisatsiooni esitatav õiglase hüvitise tasumise nõue on alusetu, kui kollektiivse esindamise organisatsioon on seaduse alusel kohustatud eraldama poole kõnealuselt tasust sotsiaal- ja kultuuriasutustele, mitte aga õiguste omanikele.

68. Eriti soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas VerwGesG §-s 13 kollektiivse esindamise organisatsioonidele seatud kohustus rajada autoriõiguste omanike huvides sotsiaal- ja kultuuriasutusi ja eraldada neile asutustele pool „tühja kasseti tasust“ saadavast tulust, võib tähendada, et Austria õiglase tasu süsteem on vastuolus direktiivis 2001/29 sätestatud õiglase hüvitise mõistega. Selles suhtes on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kaks kahtlust. Esiteks peavad autorid leppima sellega, et rahaliselt hüvitatakse neile üksnes pool nende teoste kasutamisega põhjustatud kahjust. Teiseks juhib eelotsusetaotluse esitanud kohus tähelepanu sellele, et võimaluse osas eespool nimetatud sotsiaal- või kultuuriasutusi kasutada võib see diskrimineerida välisriikide autoreid, võrreldes Austria autoritega.

69. Sellele eelotsuse küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt võtta seisukoht paaris selle vastuvõetavusega seotud aspektis.

70. Esiteks olen seisukohal, et ei saa nõustuda Austria valitsuse vastuväitega, mille kohaselt see eelotsuse küsimus on vastuvõetamatu, kuna nagu sinne kohus ka ise tunnistavat, ei ole sellel mingit mõju põhikohtuasja lahendamisele. Selle kohta selgub väljakujunenud kohtupraktikast, et lähtudes eeldusest, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud, on

47 — Välja arvatud juhul, mis tundub mulle praktikas vähetõenäoline ja mil füüsiline isik teatab enne andmekandja müüki süstemaatiliselt, mis viisil ta kavatses seda kasutada. *De lege ferenda* pole välistatud, et saab kehtestada meetodid, millega õnnestub kohustada füüsilist isikut seda niiviisi teatama, et nimetatud eelduse kasutamine ei oleks enam vajalik. Lisaks võib teoste turustamise tehnoloogiliste meetodite areng või levik muuta selle eelduse rakendamise tulevikus marginaalseks. Sellised kaalutlused väljuvad minu arvates ka käesoleva kohtuasja kontekstist, mis jääb olemasoleva faktilise ja õigusliku raamistiku piiresse.

asjakohased, saab Euroopa Kohus jätta need läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida palutakse, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus.⁴⁸ Eelotsusetaotlusest nähtub aga selgelt, et nimetatud kohus ei välista võimalust, et kui Euroopa Kohtu vastusega kolmandale eelotsuse küsimusele peaks liikmesriigi õigusnormid direktiiviga 2001/29 vastuolus olevaks tunnistatama, võib selle tagajärg olla põhikohtuasja hageja nõude rahuldamata jätmine. Seega on ilmne, et nimetatud kohus leiab, et küsimus võib olla selle kohtuasja lahendamiseks otsustava tähtsusega. Järelikult tuleb see küsimus minu arvates vastuvõetavaks tunnistada.

71. Teisest küljest leian aga, et kolmas eelotsuse küsimus tuleb tunnistada vastuvõetamatuks osas, kus seal räägitakse vahet tegemata mis tahes „muust liidu õigusnormist”. Selle kohta on Euroopa Kohus juba otsustanud, et liiga üldisele küsimusele ei saa anda tarvilikku vastust.⁴⁹ Pealegi on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt hädavajalik, et liikmesriigi kohus esitaks täpsed põhjused, miks tal on tekkinud küsimused teatavate liidu õigusnormide tõlgendamise kohta ja miks ta peab vajalikuks esitada Euroopa Kohtule nende kohta eelotsuse küsimused, ja teiseks selgitaks kas või minimaalselt põhjuseid, mille alusel ta on valinud välja liidu õiguse sätted, mida ta palub tõlgendada, ning seost, mis on vastavate liidu õigusnormide ja kohtuasjas kohaldatavate liikmesriigi õigusnormide vahel.⁵⁰ Neist nõuetest tuleneb, et üldist ja põhjendamata viidet suvalisele „muule liidu õigusnormile” nagu see, mis sisaldub kolmandas eelotsuse küsimuses, ei saa pidada vastuvõetavaks. Muus osas leiab niisugune tõlgendus kinnitust Euroopa Kohtu uude kodukorda lisatud artikli 94 punktist c, mille kohaselt märgitakse eelotsusetaotluses selgitus, millistel põhjustel siseriiklik kohus tõstatab liidu õigusnormide tõlgendamise või kehtivuse küsimuse ning millist seost ta nende õigusnormide ja põhikohtuasjas kohaldatavate siseriiklike õigusnormide vahel näeb.

72. Järelikult peab Euroopa Kohus minu arvates sellele eelotsuse küsimusele vastates otsustama ainult nende direktiivi 2001/29 puudutavate aspektide üle, mida on nimetatud eelotsusetaotluses. Euroopa Kohtul ei ole minu arvates aga vaja vastata poolte esitatud eri argumentidele, kui liikmesriigi kohus ei ole nende sisu kohta ühtegi küsimust esitanud.⁵¹

2. Kolmanda eelotsuse küsimuse sisu

73. Selle eelotsuse küsimuse kohta tuleb märkida, et sisuliselt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult seda, kas juhul, kui liikmesriigi õigusnormid, mis sätestavad, et poolt õiglasest hüvitisest ei maksta mitte otse autoritele, vaid nende huvides tegutsevatele sotsiaal- ja kultuuriasutustele, osutuvad direktiiviga 2001/29 vastuolus olevaiks, võib see vabastada maksmiseks kohustatud isiku õiglase hüvitise maksmise kohustusest.

74. Selle kohta märgin esmalt, et Euroopa Kohtu väljendatud põhimõtetest, mida ma meenutasin eespool punktides 27 ja 28, nähtub, et õiglase hüvitise mõiste on määratletud kui autorile antav hüvitis kahju eest, mida ta on kandnud kaitstud teose ilma loata reprodutseerimise tõttu. Samuti on Euroopa Kohus otsustanud, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b sõnastusest endast selgub, et liidu õigus näeb ette, et autori õigus õiglasele hüvitisele on võõrandamatu. Seega peab autor *tingimata* vastava tasu saama.⁵² Euroopa Kohus on ka kinnitanud, et selles õigusnormis sätestatud erandit tuleb

48 — Selle kohta leiduvast ulatuslikust kohtupraktikast vt hiljutine 28. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas C-41/11: Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne ASBL (punkt 35) ja 29. märtsi 2012. aasta otsus kohtuasjas C-599/10: SAG ELV Slovensko jt (punkt 15 ja seal viidatud kohtupraktika).

49 — 28. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 222/78: Beneventi (EKL 1979, lk 1163, punkt 20).

50 — 3. mai 2012. aasta määrus kohtuasjas C-185/12: Ciampaglia (punkt 5 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 27. novembri 2012. aasta otsus kohtuasjas C-370/12: Pringle (punkt 84).

51 — 11. oktoobri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-196/89: Nespoli ja Crippa (EKL 1990, lk I-3647, punkt 23) ja 16. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-435/97: WWF jt (EKL 1999, lk I-5613, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 — Vt eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Luksan, punktid 100, 105 ja 108. Kohtujuristi kursiiv.

tõlgendada kitsalt ning järelikult ei saa seda laiendada üle kõnealuses õigusnormis sõnaselgelt sätestatud piiride ega kohaldada autori tasusaamise õiguste suhtes.⁵³ Lisaks on liikmesriigid kohtupraktika kohaselt kohustatud tagama teatava tulemuse, st tagama õiguste omanikele, kes on kahju kannatanud, õiglase hüvitise maksmise kahju eest, mis on neile tekkinud selle liikmesriigi territooriumil.⁵⁴

75. Minu hinnangul järeldub kohtupraktika põhimõtetest loogiliselt, et võõrandamatu ja vajalik õigus õiglasele hüvitisele peab tegelikult toimima. Liikmesriigi õigusnorm, mis piirab sellise õiguse kasutamist, võttes õiguste omanikelt kas või selle hüvitise ühe osa saamise võimaluse, ei ole minu arvates seega liidu õigusega kooskõlas.⁵⁵

76. Sellegipoolest ei leia ma liidu õigusnormides ega kohtupraktikas ühtegi tegurit, mis paneks mind arvama, et liikmesriikidelt tuleb nõuda, et autoritele makstaks kogu õiglase hüvitise summa rahas, või et see keelaks liikmesriikidel sätestada, et osa sellest hüvitisest antakse kaudse hüvitise vormis. See, kui liikmesriigi õigusnormid näevad autoritele ette kaudse hüvitamise vormid, ei ole minu arvates iseenesest õiglase hüvitise mõistega vastuolus. Samamoodi ei arva ma, et õiglase hüvitise mõistega oleks iseenesest vastuolus võimalus sätestada, et osa sellest hüvitisest antakse kollektiivse hüvitamise kujul kõigile autoritele.⁵⁶

77. Süsteem, mis sätestab, et kõik õiglased hüvitised makstakse kaudse või kollektiivse hüvitise kujul, võib muidugi olla vastuolus õiglase hüvitise mõiste aluseks oleva tõhususenõudega. Seega tekib küsimus, mil määral saab õiglase hüvitise tõhusust tagades lubada kaudse hüvitamise vorme.

78. Selle kohta märgin siiski, et seda, mis vormis ja mis tingimustel õiglast hüvitist sissenõudvad organisatsioonid seda jagavad, liidu õigus täpsemalt ei reguleeri, nii et liikmesriikidel on selle kindlaksmääramisel liidu õigusega ette nähtud piires teatav kaalutusõigus. Seega ei tule Euroopa Kohtul täita nimetatud vormi ja tingimuste kindlaksmääramisel liikmesriikide rolli, kuna direktiiv 2001/29 ei ole neile selleks kehtestanud ühtegi konkreetset kriteeriumi,⁵⁷ välja arvatud õiglase hüvitise tõhusus.

79. Mis puutub konkreetsemalt kõnealuste liikmesriigi õigusnormide kohaselt rajatud ja rahastatud asutuste tegevusse, siis olen seisukohal, et autoritele üldiselt ja nende peredele pakutav sotsiaalkaitse võib kaheldamatult olla kaudse ja kollektiivse hüvitamise liik, mis on kooskõlas õiglase hüvitise mõiste ja direktiivi 2001/29 eesmärkidega.⁵⁸ Samad kaalutlused kehtivad minu arvates ka kultuuri edendamisega seotud tegevuse kohta, millest võib lisaks kultuuri üldisele kaitsele ja arengule kooskõlas nii ELTL-iga⁵⁹ kui ka autoriõiguse enda kaitsega⁶⁰ olla otseselt kasu ka autoritele endile, tehes nende teostele konkreetsemalt või vähem konkreetset reklaami.

53 — Vt eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Luksan, punkt 101.

54 — Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuis kopie, punktid 34 ja 36, ning eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Luksan, punkt 106. Selle kohta täpsemalt vt allpool, punkt 87.

55 — Vt selle kohta kohtujurist Trstenjaki mõttekäik 6. septembri 2011. aasta ettepanekus eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas Luksan, ettepaneku punktid 168–177.

56 — Võimalikule vastuväitele, et selline süsteem ei võta piisavalt arvesse konkreetsele autorile põhjustatud kahju ja talle maksmisele kuuluva hüvitise seost, võib vastata, et nagu märkis komisjon, on isiklikuks tarbeks reprodutseerimise eest tasu võtmise süsteem paratamatult ebatäpne, kuna, nagu ma märkisin punktis 65, on praktikas praegu võimatu kindlaks teha, milline kasutaja millisel andmekandjal millist teost reprodutseeris.

57 — Vt analoogia alusel eespool 35. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus VEWA, punkt 35, mis puudutab üldsusele laenutamise korral autoritele makstava tasu suuruse kindlaksmääramist vastavalt eespool 32. joonealuses märkuses viidatud direktiivile 92/100.

58 — Selles osas tundub mulle kõnekas see, et direktiivi 2001/29 põhjendus 11 mainib asjaolu, et üks autoriõiguse kaitse tugeva ja tõhusa süsteemi eesmärgi on tagada kunsti loojate ja esitajate sõltumatus ning vääriskus.

59 — Vt ELTL artikli 167 lõige 1.

60 — Vt näiteks direktiivi 2001/29 põhjendused 9 ja 11, samuti direktiivi 2006/115 põhjendus 3 ja artikkel 6.

80. Mis puutub teiste riikide autorite diskrimineerimisse võrreldes Austria autoritega seoses sellistest kaudse hüvitamise vormidest kasusaamisega, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul minu arvates teha kindlaks, kas diskrimineerimine tõepoolest *in concreto* aset leiab või mitte. Leian siiski, et juhul, kui sellised sotsiaalhüvitised on kõigile, nii Austria kui ka teiste riikide autoritele vahet tegemata kättesaadavad, ja juhul, kui kultuurilised teenused kujutavad endast tõepoolest kaudse hüvitamise vormi, mida saavad vahet tegemata, isegi kui mitte tingimata päris võrdselt, kasutada nii Austria kui ka teiste riikide autorid, ei ole tegemist diskrimineerimisega, mis võiks liikmesriigi õigusnormid liidu õigusega vastuollu viia.

81. Viimaks pean eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele konkreetse vastuse andmiseks veel märkima, et kui lubada, et õiglase hüvitise jagamist puudutava küsimuse tagajärjel vabastatakse maksma kohustatud isik sellest kohustusest, saadaks tulemus, et autoritele ei hüvitataks konkreetsel juhul müüdavate andmekandjatega seoses kantud kahju üldse. Selline tulemus on minu arvates iseenesest liidu õigusega vastuolus ja seega vastuvõetamatu.⁶¹

82. Kõigi eelnevate kaalutluste põhjal olen seega seisukohal, et juhul kui liikmesriigi õigusnormid näevad ette, et kogu õiglase hüvitise maksmisest saadud tulu on mõeldud autoritele: pool otsese hüvitiseks, teine pool kaudse hüvitise eri vormides, saab vastus eelotsuse küsimusele, kas võlgnik vabastatakse õiglase hüvitise tasumise kohustusest, olla ainult eitav. Lisaks tuleb liikmesriigi kohtul hinnata, kas ja mil määral kaasnevad põhikohtuasjas käsitletavate liikmesriigi õigusnormide kohaldamisega tõepoolest autoritele kaudse hüvitise andmise vormid.⁶²

F. Neljas eelotsuse küsimus

83. Neljanda eelotsuse küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul kindlaks teha, kas õiglase hüvitise tasumise nõue on vastuolus direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktiga b või mõne muu liidu õigusnormiga, kui asjakohane tasu andmekandjate turuleviimise eest on juba makstud mõnes muus liikmesriigis.

84. Eelotsusetaotlusest selgub, et see küsimus põhineb põhikohtuasja kostjate, Amazoni kontserni äriühingute argumentid, et osa Austrias turule viidud andmekandjate pealt on nad õiglaseks hüvitiseks mõeldud summa Saksamaal juba maksnud. Need äriühingud väidavad seega, et kuna õiglase hüvitise teistkordne maksmine on õigusvastane, ei ole nad kohustatud seda Austrias uuesti maksma.⁶³

85. Selle kohta tuleb kõigepealt märkida, et lähtuvalt kaalutlustest, mille ma esitasin punktides 71 ja 72, tuleb ka neljas eelotsuse küsimus minu arvates osaliselt vastuvõetamatuks tunnistada, nimelt selles osas, kus seal räägitakse üldsõnaliselt mis tahes „muust liidu õigusnormist”. Ka selle küsimuse puhul võib Euroopa Kohus seega otsustada kõigest eelotsusetaotluses nimetatud aspektide üle, ilma et ta peaks otsustama mitmesuguste argumentide üle, mille pooled on esitanud, kuid mida liikmesriigi kohus ei ole tõstatanud.

86. Selles küsimuses leian, et põhimõtteliselt ei ole sama andmekandja pealt kahekordne õiglase hüvitise maksmine lubatav. Eespool punktides 27 ja 28 meenutatud ja käesolevas ettepanekus korduvalt mainitud kohtupraktikast nähtub nimelt, et õiglase hüvitise on vastutasu kahju eest, mis on autorile põhjustatud tema teose reprodutseerimisega ilma tema loata. Ma olen arvamusel, et õiglase hüvitise mõiste sellisest kontseptsioonist järeldub loogiliselt, et põhimõtteliselt tuleb iga andmekandja

61 — Vajadus tagada konkreetsel juhul õiglase hüvitise tõhus sissenõudmine nähtub Euroopa Kohtu praktikast selgelt (vt eespool 7. joonealusel märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 39).

62 — Juhul kui see kohus peaks tõepoolest kindlaks tegema, et õiglase hüvitise saadud tulu ei kasutata autoritele antava kaudse hüvitiseks, arvan, et pole välistatud, et see kohus võib hageja nõudeid selle tagajärjel ka vähendada.

63 — Oma eelotsusetaotluses rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski, et on vaieldav, kas osa hiljem Austrias turule viidud andmekandjate pealt on õiglase hüvitise Saksamaal tõepoolest makstud või mitte. Esimese astme kohus ei suutnud tuvastada, kas see on makstud ja teise astme kohus jättis küsimuse lahtiseks, pidades seda vaidluse lahendamisel ebaoluliseks.

pealt, mida kasutatakse reprodutseerimiseks, mille puhul tuleb maksta õiglast hüvitist, kasutamine hüvitada ainult üks kord. Ei ole mingit põhjust, mis õigustaks õiglase hüvitise maksmist kaks korda. Seega ei saa minu arvates nõustuda Poola valitsuse seisukohaga, mille kohaselt ei ole õiglase hüvitise regulatsiooni ühtlustamatuse tõttu liikmesriikidele jäetud kaalutusõigusega vastuolus, kui sama andmekandja pealt makstakse õiglast hüvitist kaks korda.⁶⁴

87. Sellegipoolest ei saa jätta märkimata, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitaski, et Euroopa Kohus on tunnistanud, et liikmesriigil on kohustus tagada teatav tulemus, st tagada kahju kannatanud autoritele õiglase hüvitise maksmine kahju eest, mis on neile selles liikmesriigis tekkinud teose kasutamise tõttu. Euroopa Kohus on nimelt otsustanud, et kui liikmesriik on oma õiguskorras teinud isikliku kasutamise eesmärgil reprodutseerimise suhtes erandi ja kui lõppkasutajad, kes reprodutseerivad kaitstud teost isikliku kasutamise eesmärgil, elavad selle territooriumil, siis peab see liikmesriik oma territoriaalse pädevuse alusel tagama õiglase hüvitise tegeliku sissenõudmise, et hüvitada õiguste omanikele kõnealuse liikmesriigi territooriumil tekkinud kahju.⁶⁵

88. Samuti on Euroopa Kohus otsustanud, et esiteks võib eeldada, et hüvitamist vajav kahju tekib selle liikmesriigi territooriumil, kus elab lõppkasutaja, kes reprodutseerib teost isikliku kasutamise eesmärgil ja tekitab seega kahju,⁶⁶ ning teiseks ei ole liikmesriikidele langeva tulemuse saavutamise kohustuse osas tähtsust lihtsalt asjaolul, et kutseline müüja, kes müüb reprodutseerimiseks kasutatavaid andmekandjaid, asub mõnes muus liikmesriigis, kui see, kus elavad ostjad.⁶⁷

89. Käesoleval juhul on väljaspool kahtlust, et kuna lõppkasutajad ostsid andmekandjad Austrias, tekitati kahju, mis tuleb õiglase hüvitise korvata, samuti selles riigis. Eespool viidatud kohtupraktika kohaselt langeb seega Austria ametiasutustele kohustus tagada õiglase hüvitise tegelik sissenõudmine, et hüvitada autoritele Austrias tekkinud kahju. Selles kontekstis ei saa õiglase hüvitise maksmiseks kohustatud isik minu arvates nõuda, et ta saaks sellest kohustusest Austrias vabaneda, tuginedes sellele, et ta on seda juba maksnud teises liikmesriigis, kus autorile ei ole tekitatud kahju, mis põhjendaks selle maksmist. Juhul kui selline summa on teises liikmesriigis tõepoolest makstud, tuleb maksmiseks kohustatud isikul endal see summa kõnealuses liikmesriigis tagasi nõuda, kasutades selle riigi õiguskorras võimaldatud meetmeid.

90. Amazoni kontserni äriühinguid väidavad, et Saksamaal ei saa nad esitada mingeid nõudeid, et saada tagasi juba makstud õiglase hüvitise andmekandjate pealt, mille nad hiljem Austrias turule viisid. Kuid selle tagamine, et need, kes ei ole kohustatud õiglast hüvitist maksuma, saaksid adekvaatse võimaluse alusetult makstud hüvitise – vajaduse korral siseriiklikusse kohtusse pöördudes – tagasi saada, on siiski selle liikmesriigi ülesanne, kus seda alusetult maksti.

91. Kui kuidugi käesoleval juhul on õiglast hüvitist tõepoolest topelt makstud, on see minu arvates liikmesriikide õigusnormide ebapiisava kooskõlastamise kahetsusväärne tagajärg, mis tuleneb õiglase hüvitise regulatsiooni ühtlustamatusest. Siin tuleb sekkuda liidu seadusandjal, suurendades liikmesriikide õigusnormide ühtlustatust, hoidmaks ära selliste olukordade kordumist tulevikus.⁶⁸

64 — See argument on minu arvates näide sellest, kuidas õiglase hüvitise regulatsiooni ühtlustamatuse tõttu võidakse liikmesriikides kasutada äärmiselt erinevaid ja omavahel kokkusobimatuid lähenemisviise.

65 — Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punktid 34 ja 36, ning eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Luksan, punkt 106. Selline põhimõtteline väide on minu arvates sõltumatu asjaolust, kas käsitletaval juhul on õiglast hüvitist juba makstud või mitte. Niisiis ei ole oluline Amazoni kontserni äriühingute argument, mille kohaselt ei saa seda kohtupraktikat kohaldada käesoleval juhul, kuna sel juhul on õiglast hüvitist ühes liikmesriigis juba makstud.

66 — Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 35.

67 — Eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Stichting de Thuiskopie, punkt 41.

68 — Minu arvates tuleb seda, mida väljendas kohtujurist Jääskinen 10. märtsi 2011. aasta ettepanekus eespool 7. joonealuses märkuses viidatud kohtuasjas Stichting de Thuiskopie, ettepaneku punkt 55, mõista just sellest vaatenurgast, võttes arvesse otsust, mille Euroopa Kohus samas kohtuasjas seejärel tegi.

V. Ettepanek

92. Esitatud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Oberster Gerichtshofi küsimustele järgnevalt:

1. „Õiglase hüvitisega” direktiivi 2001/29 tähenduses on tegemist, kui:
 - (a) õiguste omanikel direktiivi 2001/29 artikli 2 tähenduses on õigus õiglasele tasule, mida peab maksma mis tahes isik, kes viib nende teoste reprodutseerimiseks sobivad andmekandjad kaubanduslikul eesmärgil liikmesriigis esimesena tasu eest turule, kusjuures asjaomase nõude saab esitada ainult kollektiivse esindamise organisatsioon, kes esindab õiguste eri omanikke, ja
 - (b) liikmesriigi õigusnormid sätestavad esiteks õiglase tasu maksmisest eelneva vabastamise võimaluse füüsiliste või juriidiliste isikute jaoks, kelle puhul on objektiivsete tõendite – isegi, kui need on kõigest *prima facie* tõendid – alusel põhjust arvata, et nad omandavad andmekandjad ilmselgelt muul eesmärgil kui need, mille puhul tuleb maksta õiglast hüvitist, ja teiseks üldisema võimaluse saada makstud õiglase hüvitis tagantjärele tagasi kõigil juhtudel, kui tõendatakse, et andmekandjat ei ole kasutatud viisil, mis võib teose autorile kahju tuua.
2. Võttes arvesse esimesele küsimusele antud vastust ei pea ma teisele küsimusele vastamist vajalikuks. Juhul kui Euroopa Kohus peaks pidama vajalikuks sellele vastata, soovitan anda järgmine vastus.
 - 2.1. Juhul kui õigus õiglasele tasule on olemas ainult siis, kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, kes kasutavad andmekandjaid isiklikul eesmärgil reprodutseerimiseks, on tegemist „õiglase hüvitisega” direktiivi 2001/29 tähenduses, ja
 - 2.2. Juhul kui turuleviidud andmekandjad võõrandatakse füüsilistele isikutele, tuleb kuni vastupidise tõendamiseni eeldada, et füüsilised isikud kasutavad andmekandjaid isiklikul eesmärgil reprodutseerimiseks. Seega peab õiglase hüvitise maksmisest eelneva vabastuse saamiseks või makstud hüvitise tagasisaamiseks olema võimalik tõendada, et füüsiline isik on andmekandja omandanud ilmselgelt muul eesmärgil kui isiklikuks tarbeks koopiade tegemine või selle kasutamine teistel viisidel, mille puhul kehtib õiglase hüvitise maksmise kohustus.
3. Direktiivist 2001/29 ei tulene, et õiglase hüvitise tasumise nõue on alusetu, kui liikmesriigi õigusnormid näevad ette, et kogu õiglase hüvitise maksmisest saadud tulu on mõeldud autoritele: pool otsese hüvitise, teine pool kaudse hüvitamise eri vormides. Liikmesriigi kohtul tuleb siiski hinnata, kas ja mil määral kaasnevad liikmesriigi õigusnormide kohaldamisega *in concreto* autoritele kaudse hüvitise andmise vormid, mis autorite eri kategooriaid ei diskrimineeriks.
4. Kui hüvitatav kahju on tekkinud liikmesriigi territooriumil, ei ole õiglase hüvitise tasumise nõue selles liikmesriigis vastuolus direktiivi 2001/29 sätetega, kui samasugune tasu andmekandjate turuleviimise eest on juba makstud mõnes muus liikmesriigis. Kuid selle tagamine, et need, kes ei ole kohustatud õiglast hüvitist maksma, saaksid adekvaatse võimaluse alusetult makstud hüvitis – vajaduse korral siseriiklikusse kohtusse pöördudes – tagasi saada, on siiski selle liikmesriigi ülesanne, kus seda alusetult maksti.